

DÜNDEN BÜGÜNE
AKÇAABAT SEMPOZYUMU
26-28 Nisan 2013

Akçaabat Belediyesi Kültür Yayınları / 2014

AKÇAABAT KAZASINDA ADLİ OLAYLAR (1853-1918)

Ayhan Yüksel*

"Adli", adâletle ilgili/adliyeye, mahkemeye ve dava işlerine ait demektir. Adli olayların manzumesi olan "suç" ise Türkçe bir kelime olup bir kimse veya topluluğun isteyerek ve bilerek yaptığı, töre ve ahlâka aykırı davranış, kabahat, kanunca yasaklanan, bir cezayı gerektiren davranışlardır. "Suç" manasında "cürm, cerîme, cerâim, cünha, kabahat, cinâyât" gerek Osmanlı döneminde, gerekse modern dönemde Türk Ceza Hukuku'nda kullanılan kavramlardır. Bunlardan "cürm/cerîme/cerâim", suç kabahat; "cünha", cezayı gerektiren, kabahatten ağır, cinâyetten hafif suç; "kabahat", cürme göre daha hafif sayılan ve daha hafif cezâyı gerektiren suç; "cinâyât", adam öldürmek veya bu derece ağır bir suç işlemek anlamındadır. Bir şahsın ölümüne yol açan fiili işleyene "katil", öldürülene "maktûl" denilir.

Akçaabat'ta işlenen bir cinayet olayı 1852-53 yılında İlana (Uğurlu) köyünde meydana gelmiştir. Havva Hatun, aynı köyden Kamerî Hatun tarafından öldürülmüştür. Havva Hatun'un vereseleri ile Kamerî Hatun bu eylemden dolayı mahkeme görmüş, suçunu itiraf eden Kamerî Hatun 5 sene cezaya çarptırılmıştır. Buna dair Trabzon valiliğinden gelen mazbata ve ilâm Meclis-i Valâ'ya havale edilerek görüşülmüştür. Davada Havva Hatun'un vereselerine ödenmesi istenilen diyet söz konusudur.¹

Cinayetten ve kız kaçırmadan mahkûm ve ser-seri takımından bir diğer isimler Akçaabat kazasının Ayagorgor deresi ahalisinden olan Abanosoğlu Dursun ile akrabasından Ali'dir. Bunlar fukaraya zarar vermektedirler. Birkaç defa terbiyeleri için teşebbüs olunmuşsa da "islâh-ı nefis" olmamışlar ve kanunsuz işlerine devam etmişlerdir. Bunun üzerine Dursun ve Ali'nin ıslah oluncaya kadar Tersâne-i Âmir'e'de mahpus tutulması Trabzon valiliğinden talep edilmiştir (16 Safer 1272/28 Ekim 1855).² Tersane'de dahi uslanmayan Abanosoğlu Dursun ve Ali bu

defa Akka'ya sürülmüştür. Akka'da Dursun ve Ali'nin ıslah-ı nefis ettiklerine kanat getirildiğinden ve memleketinde ahali kefil olduğundan tahliyesine karar verilmiştir (23 Ramazan 1274/7 Mayıs 1858).³

Bir diğer yaralama ve öldürme olayı 1856 yılında Visera (Işıklar) köyünde meydana gelmiştir. Ömer, eşi Fatma'ya zorla tecavüz eden Reşid'i önce yaralamış, sonra da öldürmüştür. Belgeye göre Ömer'in karısı Fatma ahlaklı bir kadındır. Buna köy ahalisi şahadet etmektedir.⁴

Sadaret'in Trabzon Vilayetine muhatap 5 Receb 1276 (28 Ocak 1860) tarihli şukkasına göre bu kez Nazlı isminde bir kadın ile oğulları cinayet ve soygun olayına karışmıştır. Akçaabat'ın Sera Deresi köyünden olan Savıkoğlu Nikola'nın evi basılmış, Nikola öldürülmüş, evindeki eşyaları da alınmıştır. Bu eylemi yapanlar baskın sırasında erkek kıyafeti giyen Nazlı Hanım ve on kadar kişidir. Nazlı Hanım'ın oğulları Emin, Bayram Ali oğlu Musa kendilerini dışarıda beklemiş, gözcülük yapmışlardır. Dava müddetinde Nazlı Hanım ve oğlu Emin vefat etmişlerdir.⁵

Akçaabat'ın İle (Akçaköy) köyünde bugün de sık rastladığımız aile içi şiddet ölümü sonuçlanmıştır. Olayın tarafları Mehmed Kâmil, Ahmed, Terzioğlu Hüseyin ve evden çıkan kadındır. Ahmed'in kızı eşiyile geçinemediğinden evden çıkmış ve Terzioğlu Hüseyin'in evine sığınmıştır. Kızın babası Ahmed, kızını alıp kendi evine getirmek isteyince damat Mehmed Kâmil buna engel olmaya çalışmış, çıkan tartışmada Ahmed, damadı Mehmed Kâmil'i öldürmüştür. Trabzon valisine yazılan şukkaya göre kızın babası üç yıl pranga cezasına çarptırılmıştır (27 Zilkade 1276/16 Haziran 1860).⁶

Sera Deresi köyünde meydana gelen ikinci olay, Tufan oğlu Hasan ile Hacısalihioğlu Mustafa Ağa arasındadır. Hasan'ın 9 Rebiülevvel 1277 (25 Eylül 1860) tarihli arzuhaline göre Mustafa Ağa, 1271

* Araştırmacı-Yazar.

¹ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Sadaret Mektubi Kalemi Meclis-i Valâ Evrakı (BOA, A. MKT. MVL), nr. 61/92 (12 Cemaziyelahir 1269/23 Ocak 1853).

² BOA, A. MKT. MVL, nr. 91/64, lef: 9.

³ BOA, A. MTK. MVL, nr. 91/64, lef: 10.

⁴ BOA, A. MKT. MVL, nr. 83/65 (29 Rebiülahir 1273/27 Aralık 1856).

⁵ BOA, A. MTK. MVL, nr. 113/72.

⁶ BOA, A. MTK. MVL, nr. 117/18.

(1855) senesinde muhtarları ve bir takım şahısları yanına alarak Hasan'ın evini basmış ve kurşunla sol omuz başından vurdurarak yaralamıştır. "Bütün bütün mecrûh ve kendisi gibi çocukları İbrahim, Şerife ve Havva Hatunların da perişan olduğunu, altı seneden beri tedavi için hekimlere gittiğini" beyan eden Hasan tedavi için bugüne kadar harcadığı 8.500 kuruşun ve bundan sonra harcayacağı meblağın kendisine ödenmesini istemiştir. Sadaret, konunun tahkik edilerek icabının yapılmasına dair Trabzon valisine bir şukka gönderilmiştir.⁷

Mersin köyünde Türk ve Rum cemaat arasında sıkıntı veren bir olay meydana gelmiştir. 22 Muharrem 1278 (30 Temmuz 1861) tarihli bir belgeye göre Rum kilisesinin pencereleri taş ile kırılmıştır.⁸

Mersin köyünde Türk ve Rum cemaatler arasında meydana gelen olay bununla sınırlı kalmamıştır. Bir "kız kaçma" hadisesi sadece Mersin köyünde değil, Trabzon ve İstanbul'da da yankı uyandırmıştır. Olay, fakir ve Müslüman bir genç kız olan Fatma'nın köyün gayrimüslimlerinden Sofiya tarafından çeşitli vaatlerle kandırılarak kardeşi Kodan'a kaçması üzerine çıkmıştır. İlk kaçışında Pulathaneli Savaoğlu Yorika'nın yardımıyla Trabzon'daki despot konağına götürülmüş, ancak despot kızı kabul etmeyip valiye, vali de babasını çağırıp kızını kendisine teslim etmiştir. Fatma, halasının eşi olan Saraçoğlu Hacı Mehmed Ağa'nın evini götürülmüştür. Kız, köyün gayri müslimlerinden sekiz kişinin yardımıyla tekrar kaçıp, Trabzon'daki Rusya konsoloshanesine sığınmış ve orada korunmuştur. Fatma'nın konsoloslukta olduğunu öğrenen akrabaları iddiaya göre Fatma'nın kaçmasında "eli olan" Sofiya'yı kıra kaldırıp tecavüz ettikleri ve olaya dahil oldukları gerekçesiyle köy ahalisinden 13 kişi mahkemeye verilmiştir. Bu olaylar üzerine Fatma'nın dayısı Saraçoğlu Hacı Mehmed Ağa ile Sofiya'nın eşi Papazoğlu Todori birbirleri hakkında suç duyurusunda bulunup mahkemeye başvurmuşlardır. İlk mahkemesi Pulathane'de yapılmış, sorgulaması 8 Muharrem 1279'da (6 Temmuz 1862) başlayıp 21 Muharrem 1279'da (19 Temmuz 1862) tamamlanmıştır. Mahkeme sonunda "bu olaydan dolayı mahpus bulunanlar varsa tamamının tahliye edilmesine, kefaletle serbest olmaların bırakılmasına, İstanbul'da bulunanların memleketlerin iade edilmesine" karar verilmiştir. Bu karar 10 Kasım 1865 tarihinde kayıtlara geçirilerek olay sonuçlandırılmıştır.⁹

⁷ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Mektubi Kalemî Umum (BOA, MTK.UM), nr. 428/80.

⁸ Başbakanlık Osmanlı Arşivi Babialı Evrak Odası Vilayet Gelen-Giden Defterleri (BOA, VGG.d), nr. 190.

⁹ Olayın tafsilatlı hikâyesi ve mahkeme kayıtları için bk. Zehra Topal-Ali Mesut Birinci, *Fatma İle Kodan: Yürek Burkan Bir Aşkın Belgeseli*, Trabzon 2011.

Mersin köyünde "iki anasır" arasında "kız yüzünden" çıkan hadiseden sonra ortaya çıkan "husumet" mahkemeye rağmen devam etmiştir. Nitekim Kıran Kilisesi mütevellisi Papas Papayori Efendi, kiliselerinin soyulduğu iddiasıyla mahkemeye müracaat ederek aralarında köyün Türk cemaatinin ileri gelenlerinin bulunduğu kişilerden davacı olmuştur. Mahkeme, Trabzon'da görülmüştür. İddiaya göre 17 Mart 1283 (29 Mart 1866) gecesi bir takım şahıslar kilisenin kapısını açarak girmişler ve kilisede bulunan toplam 953,5 kuruş değerinde olduğu belirtilen eşyaları ve kitapları "sirkat etmişlerdir", yani çalmışlardır. Mahkemede dava edilen Saraçoğlu Hacı Mehmed Ağa ve kardeşi Halid Efendi, Nuhoğlu Ali Reis, Saraçoğlu Numan ve taraflar Zihlioğlu Kostantin, Arnabudoğlu Tanaş, Sava oğlu Yorika, Sudaroğlu Yani, Kanbuloğlu Yori, İstiforoğlu Yani, Hacıoğlu İspiro, Kadıroğlu Tanas hazır bulunmuşlardır. Beyana göre kiliseden "bir basma filon, bir basma kullanılmış sizeşol, bir basma kullanılmış istifar, bir kenarlı kılaptan işleme atlas haçyüzkâr, üç endaze kullanılmış atlas, bir kemer kuşak, bir küçük gümüş kaşık, bir kılaptanlı iskobodur, bir tuc küçük tabak, yarım kıyye bir bakır bakraç, iki adet küçük şamdan, bir arşın kullanılmış atlas ve dört arşın acem şalı, bir cilt büyük İncil, bir cilt küçük İncil, bir cilt litorya kitabı, bir buhurdan, iki endaze basma perde, küçük ve büyük iki adet binaye mansuru, küçük ve büyük dört adet şişe kandil" alınmıştır. Rum cemaati, yapanların "kim olduğunu kesin olarak" bilmemektedirler. Aralarında "kız kaçmadan" dolayı husumet nedeniyle sirkatın Hacı Mehmed Ağa, Halid Efendi, Ali Reis ve Numan tarafından yaptırıldığını düşünmektedirler. Papaz Papayori, mahkemeden "ya çalınan eşyaların, ya da bedelinin ödenmesini veyahut Mehmed, Ali, Numan ve Halid'in hapis edilerek ve zorlanarak" olayın aydınlatılmasını istemektedirler. Mahkeme, davasının delilsiz ve meşru olmadığını Papayori'ye söylemiş ve bundan sonra davacı olduğu kişileri aynı suçlama ile rahatsız edip mahkemeye çıkarmaya çalışmasını men etmiş ve buna dair ilam çıkarılmıştır.¹⁰

İş bununla da bitmemiştir. Bu defa 8 Cemaziyelvel 1283 (18 Eylül 1866) tarihli belgeye göre davaları sürmekte olan Saraçoğlu Halid ve kardeşi Mehmed ve Ali, Saraçoğlu Numan Rum kilisesine girerek eşyaları ve tasvirleri kırmışlardır.¹¹

Dâhiliye Nezâreti'nden Trabzon valiliğine gelen 4 Rebiülahir 1280 (28 Eylül 1863) tarihli evrakta, Akçaabatlı Ahmed oğlu Hasan'ın cinayet işlediği ve idam cezasına çarptırıldığı bildirilmekteydi. Maktu-

¹⁰ Başbakanlık Osmanlı Arşivi Meşihat Şer'iyye Sicili Defterleri (BOA, MŞH.ŞSC.d), nr. 8709, s. 58 (3 Zilhicce 1283/8 Nisan 1867).

¹¹ BOA, BEO. VGG.d, nr. 190.

İn varisleri kısasen idam edilmesinden vazgeçtikleri için Hasan'ın cezası Erzurum'da küreğe çevrilmişti. Ancak, Hasan Erzurum'a gidemeden yakalandığı amansız hastalık nedeniyle vefat etmişti. Bu durum Trabzon valiliği tarafından 22 Rebiülevvel 1280 (6 Eylül 1863) tarihinde Sadaret makamına arz edilmiş, Sadaret'e 25 Rebiülahir 1280'de (9 Ekim 1863) durumun Erzurum valiliğine bildirilmiş olduğu beyan edilmiştir.¹²

23 Cemaziyelevvel 1280 (5 Kasım 1863) tarihli sicil kaydına göre Satari (Kaleönü) köyünden Dilberoğlu Ali bir cünha olayına karışmıştır.¹³

1 Şaban 1293-24 Ramazan 1297 (22 Ağustos 1876-4 Eylül 1880) tarihleri arasında Akçaabat nahiyesinde cinayetler/adî olaylar:¹⁴

Yıllar	Olayın Faili	Ölen/Zarar Gören	Suçun Nevi
1294/1877	meçhul	Emanetoğlu İstifor'un eşi Sofiya ¹⁵	öldürme
"	"	Topaloğlu Panayot ¹⁶	"
1295/1878	Hacısalıhoğlu Derviş Ağa, oğulları Ali ve Halid, akrabası Cafer, 11 arkadaşı	Cirooğlu kızı Ayşe Hatun ¹⁷	"
1296/1879	Emirialioğlu Ahmed ¹⁸	-	rüşvet vermesi için araya girmesi ve anlaşma yapması
"	Siyamoğlu Hüseyin kardeşleri Ali, Osman	Koçoğlu Mehmed ¹⁹	öldürme ve öldürmeye yardım
"	Cidaroğlu Atom	Aleksioğlu Agob ²⁰	öldürme
"	Beşelioğlu Hasan	Hacı Şâkir'in kızı Vesile ²¹	zorla tecavüz
"	Karaibrahimoğlu Mehmed	Osman oğlu Osman ²²	öldürme
"	Aydınoğulları'ndan Reşid ve Emin, diğer arkadaşları	Bekir oğlu Yusuf ²³	yangın
"	Sofuoğlu Mehmed	Keloğlu Ömer ²⁴	öldürme
"	Yunus oğlu Salih	Abdurrahman oğlu Mehmed ²⁵	"

¹² Başbakanlık Osmanlı Arşivi Meclis-i Vala Defterleri (BOA, MVL, nr. 59/2).

¹³ Tutuklanan Dilberoğlu Ali, Akçaabat hapishanesinde vefat etmiştir. Kimsesi ve teçhiz ve tekfin masraflarını karşılayacak bir nesnesi olmadığından uygulama gereği bu masraf devlet tarafından karşılanmıştır. Teçhiz ve tekfin işlerine Trabzon Valisi Mehmed Ermin Muhlis Paşa'nın naibi Müftizâde es-Seyyid Habib Efendi tarafından vekil tayin edilen Arif Ağa b. İbrahim nezaret etmiştir (BOA, MŞH.ŞSC.d, nr. 8701, s.19).

¹⁴ Bu olaylar Trabzon Valisi Sırpa Paşa'nın raporunda düzenlenmiştir (BOA, Y.PRK.UIM, nr. 2/40, lef: 2).

¹⁵ Faili bulunamamıştır.

¹⁶ Faili bulunamamıştır.

Dâhiliye Nezâreti'nden Adliye Nezâreti'ne muhatap 8 Safer 1310 (1 Eylül 1892) tarihli yazı müsveddesine göre Akçaabat kazasında bir kişiyi öldüren Aziz'in yakalandığı ve adliyeye teslim edildiği kayıtlıdır.²⁶

Akçaabat kasabasında Temel oğlu Ali, 1302 (1886) yılında karıştığı bir öldürme olayından Trabzon İstinaf Mahkemesince 15 sene kürek cezasına çarptırılmıştır. Ali, 5 Muharrem 1305 (23 Eylül 1887) tarihinden beri Diyarbakır'da mahpus bulunmaktadır. Bu sürede ıslah-ı hal eylemiş, ancak yakalandığı hastalık sebebiyle de hayatı tehlikede görülmüştür. Özel durumu nedeniyle Ali'nin affı gündeme gelmiştir. Diyarbakır Valiliği Ali'nin affını önce 2 Kânunusani 1310'da (14 Ocak 1895), sonra 12 Şubat

¹⁷ Faili bulunamamıştır.

¹⁸ Üç sene müddetle kalebent cezasına çarptırılmıştır.

¹⁹ Suçlular firar etmişler, Osman daha sonra yakalanmıştır. Heyet-i İthamiye cinayetle yargılamış, Osman yargılamaya itiraz ettiği için dosya temyize gönderilmiştir.

²⁰ Heyet-i İthamiye'nin cinayetle suçlamasına itiraz edildiğinden evrak temyize gönderilmiştir.

²¹ Mahkemesi devam ediyor.

²² Soruşturması devam ediyor.

²³ Soruşturması devam ediyor.

²⁴ Soruşturması devam ediyor.

²⁵ Soruşturması devam ediyor.

²⁶ Başbakanlık Osmanlı Arşivi Dâhiliye Nezâreti Mektubi Kalemi (BOA, DH.MKTH), nr. 1995/36.

1310'da (24 Şubat 1895) Dâhiliye Nezâreti'ne arz etmiş ve olunacak işlerin bildirilmesini istemiştir. Diyarbakır valiliği Ali'nin affına dair herhangi bir iş'âr gelmemesi üzerine yapılacak işlem için 18 Temmuz 1311'de (30 Temmuz 1895) tekiden yazı yazmıştır.²⁷

Akçaabat kazasında sadece adam öldürme suçları işlenmiyordu. Trabzon Valiliğinin Dâhiliye Nezâreti'ne 29 Zilkade 1319 (8 Nisan 1902) tarihli yazısına göre bu defa bir kaçakçılık söz konusuydu. Herhalde ihbar üzerine Cavana (Salacık) köyünden Cemşidoğlu Hüseyin Reis'in sefinesinde yapılan aramada 21 adet Yunan kırma tüfeği, 219 adet barutlu, 326 adet barutsuz fişenk ele geçirilmişti. Sorgulamada reis ve tayfalarına "tüfenk ve fişenklerin ne yapılacağı" sorulmuşsa da açıklayıcı bir cevap alınamamıştı. Hüseyin Reis ve tayfaları tutuklanmıştır.²⁸

Dünürler arasında bir kavga Haziran 1318'de (1902) Dürbinar/Dürpınar Mahallesi'nde görüldü. Gülizar Hatun, Hançerlioğlu Mustafa ile evli olan kızını görmek için gelmektedir. Yolda Mustafa'nın kardeşi Osman'a rastlar. Osman, karısı ve kızı ile Gülizar'ı döverler. Gülizar Hatun, kızının odasına girip "tahlis-i nefis" eder, olayı kapatır. Ama karşı taraf bu defa Gülizar Hatun'u rahatsız etmeye devam ettikleri gibi oğlu İbrahim'in eşini de döverler. Bunun üzerine Gülizar Hatun, hükümete şikâyetle bulunur. Şikâyetleri, kaza tahrirat kâtibi ile yine memurlardan Ömer oğlu Celal Efendi tarafından örtbas edilmeye çalışılır. Olaya Mahalle'den Mehmed oğlu Hasan Hüsnü Efendi müdahil olur ve gönderdiği arzuhal ile hukukun tesis edilmesini ister.²⁹

Ahanda (Kavaklı) köyünden Cihanoğlu İbrahim'in oğulları, kızı ve gelini köylerine gelmekte iken yolda aynı köyden Osman oğlu Hamid ve arkadaşları ile karşılaşmışlardır. Aralarında çıkan tartışma üzerine Hamid ve arkadaşları diğer gruba saldırarak yaralanmalarına sebebiyet vermişlerdir. Osman ve arkadaşları silahlarıyla birlikte yakalanarak adliyeye sevk edilmişlerdir. Trabzon vilayeti, olayı 4 Haziran 1323'te (17 Haziran 1907) Dâhiliye Nezâreti'ne bildirmiştir.³⁰

1 Şubat-28 Şubat 1329 (14 Şubat-13 Mart 1914) tarihleri, Akçaabat kazası için sakin geçen günlerdir. Akçaabat kaymakamı, jandarma bölük komutanı ve komiser muavini imzasıyla gönderilen 1 Mart 1330 (14 Mart 1914) yazıda "İede'l-hamd bir gûna vuku'at-ı cinâ'iyye vukua gelmediği" beyan edilerek sevinilmektedir.³¹

²⁷ BOA, DH.MTK, nr. 348/54.

²⁸ BOA, DH.MKT, nr. 474/30.

²⁹ BOA, DH.MKT, nr. 550/55 (23 Rebiülahir 1320/30 Temmuz 1902).

³⁰ BOA, DH.MTK, nr. 1180/19.

³¹ BOA, DH.MTK, nr. 47/11.

Bu sevinçten iki ay sonra 17 Mayıs 1330'da (30 Mayıs 1914) Mımara (Erikli) köyünden Hacıpehlivanoglu Salim, Mımara yaylasında Aydınoğlu Osman Çavuş'u kurşunla yaralamıştır.³² Olaya, Osman Çavuş'un Salim'in babasıyla münakaşası ve tehdit yol açmıştır. 26 Mayıs 1330'da Sidiksa (Çayırbağı) karyesinde Öksüzoğlu Mehmed Ali, eşine karşı silah kullanan aynı köyden Habiboğlu Hasan'ı kurşunla öldürmüştür. Yakalan sanık hakkında tanzim edilen evrak adliyeye gönderilmiştir.³³

Kuduna (Kayalar) köyünden olup asker firarisi ve cinayetle suçlanan Şiniklioğlu Emin, 13 Haziran 1329'da (26 Haziran 1913) jandarmalar tarafından ölü ele geçirilmiş; Haçka (Düzköy) köyünden Topaloğlu Mevlüd, 29 Haziran 1329'da (12 Temmuz 1913) eşi Hava'yı öldürmüştür.³⁴

Ağustos 1329'da (14 Ağustos-13 Eylül 1913) Akçaabat kazasında iki cinayet olayı olmuştur. Muhala (Kuruçam) köyünde 17 Ağustos 1329'da (30 Ağustos 1913) Karaibrahimoğlu Mehmed ve Temüroğlu Bekir, aralarında çıkan tartışma esnasında birbirlerini kurşunla vurarak öldürmüşlerdir.³⁵

Teşrinisânî 1329'da (14 Kasım-13 Aralık 1913) kasabada iki cinayet işlenmiştir. Galinos (Orta Mahalle) Mahallesi'nden Hacimusazâde Hasan Paşa'nın oğlu Edhem, 19 Teşrinisânî 1329'da (2 Aralık 1913) üvey annesi Hafız Remziye Hanım'ı; Macera (Gökçebel) köyünden Ahşanoğlu Ali, Ahanda köyünden Hancıoğlu Bekâr'ı öldürmüştür. Suç mahalli kasabaya 15 dakika mesafededir. Cinayetle birlikte gasp gecenin zifiri karanlığında meydana gelmiştir. Suçlulardan Edhem, aynı gün adliyeye teslim olmuş; jandarmalar firar eden Ali'nin takibine çıkmıştır.³⁶

29 Kânunievvel 1329'da (11 Ocak 1914) Çankariya köyündeki cinayette merhum Aziz eşi Cevahir Hanım, meçhul şahıs/shahıslar tarafından evinde balta ile öldürülmüştür. Olayın aydınlanması için köye jandarma müfrezesi sevk edilmiştir. Aynı gün kasabada da bir cinayet işlenmiştir. Rüşumat kolcularından Hamdi Efendi, Dürbinar Mahallesi'nden Ayrançioğlu Ali Rıza'yı kurşunla vurarak öldürmüştür.³⁷

Kânunisani 1329 (1914) ayı içersinde ölümle neticelenen üç olay meydana gelmiştir. 15 Kânunisani 1329'da (28 Ocak 1914) Visera (Işıklar) köyün-

³² Başbakanlık Osmanlı Arşivi Dâhiliye Nezâreti Emniyet-i Umumiye Muhaberat ve Tensikat Müdüriyeti Evrakı (BOA, DH.EUM.MTK, nr. 50/6).

³³ Başbakanlık Osmanlı Arşivi Emniyet-i Umumiye Emniyet Şubesi (BOA, DH.EUM.EMN), nr. 81/5.

³⁴ BOA, DH.EUM.MTK, nr. 26/7.

³⁵ BOA, DH.EUM.MTK, nr. 21/16.

³⁶ BOA, DH.EUM.MTK, nr. 25/26.

³⁷ BOA, DH.EUM.MKT, nr. 35/3, lef: 2.

de Haçka (Düzköy) köyünden Köseoğlu Mehmed, Visera köyünden Kozmaoğlu Dimitri'yi kurşunla vurarak öldürmüştür. Köseoğlu Mehmed, iki gün sonra yakalanmıştır. Diğer olaylar 27 Kânunusani 1329'da (9 Şubat 1914) meydana gelmiştir. Çagera (Ağaçlı) köyünden Eşberoğlu Hasan, aynı köyden Alemdaroğlu Ali'yi, Alemdaroğlu Yusuf ise Eşberoğlu İsmail'i 27 Kânunusani 1329'da (9 Şubat 1914) öldürmüşlerdir. Suç aleti her iki olayda baltadır. Sanıklar bir gün sonra yakalanmıştır.³⁸

4 Mart 1330'da (17 Mart 1914) bu kez cinayet Horcorot (Dumankaya) köyünde işlenmiştir. Hasan'ın eşi Cevahir Hanım, Ömer ve biraderi Ahmed tarafından öldürülmüştür.³⁹

Haziran 1330'da (1914) birer gün ara ile iki olay meydana gelmiştir. 2 Haziran 1330'da (15 Haziran 1914) Visera köyünden Bostanoğlu Salih, diğer köy ormanından hakkı olmadığı halde kereste kesmeye kalkışması kavgaya sebep olmuştur. Salih, kereste kesilmesine engel olmak isteyen Mimara (Erikli) köyünden Çobanoğlu Süleyman'ı kurşunla yaralamıştır. Jandarma, firar eden Salih'in takibine çıkmıştır. 3 Haziran 1330'da (16 Haziran 1914) Kalkiya (Üstündağ) köyünden evvelce aralarında husumet bulunan ve akraba oldukları anlaşılan Çubukcuoğlu Abdullah, Çubukcuoğlu Ömer'in eşi Şükûfe'yi herhangi bir açıklama yoksa da muhtemelen kurşunla yaralamıştır. Suçlu Abdullah, yakalanmış, tanzim edilen evrak adliyeye gönderilmiştir.⁴⁰

1916-1918 yıllarına ait "Vukuat Takip Cetveli"ne göre Akçaabat kazasında on iki olayın dökümü yapılmıştır. Bu cetvele göre İstari (Demirkapı) köyünden Çiloğulları'ndan Ali oğlu Hasan'ın evi meçhul kişiler tarafından basılmıştır. Evi basanlar Hasan'ı sağ omzundan yaralamışlardır. Olaya dair Jandarma Alay Komutanlığı'nın 4 Mayıs 13234 (1918) tarihli müzekkeresi vardır. Dâhiliye Nezâreti, faillerin takip ve olayın soruşturmasının devam etmesi için 19 Mayıs 1334 (1918) tarihinde yazı yazmıştır.⁴¹

30 Nisan 1332'de (13 Mayıs 1916) İlanos köyünden Çitcioğlu Mehmed'in kızı Şefika meçhul kişiler tarafından öldürülmüştür. Olaya dair Jandarma Alay Komutanlığı'nın 4 Mayıs 1918 tarihli müzekkeresi vardır. Faillerinin bulunması için Dâhiliye Nezâreti'nden Akçaabat Kaymakamlığına 19 Mayıs

1918'te telgraf çekilmiştir. Kaymakamlıktan verilen 2 Haziran 1918 tarihli cevapta fail olarak Dirioğlu Mehmed'in yakalanarak adliyeye teslim edildiği bildirilmiştir.⁴²

Suga (Akyazı) köyünde Küçükhalioğlu Halil'in eşi Zehra, biraderi Mehmed tarafından öldürülmüştür. Akçaabat kaymakamlığı, Mehmed'in yakalanarak adliyeye teslim edildiğini 8 Haziran 1918'te bildirmiştir.⁴³

Akçakale Caddesinde İspandam (Çatalzeytin) deresinde bir kişi öldürülmüştür. Asker elbiseli, tahminen 22 yaşında olan şahsın kimliği tespit edilememiştir. Akçaabat Kaymakamlığı, 17 Temmuz 1918 tarihinde öldürülen şahsın hüviyetini tesbit etmek ve katili yakalamak için soruşturmanın devam ettiğini bildirmiştir.⁴⁴

Sidiksa (Çayırbaşı) köyünde 12 Mayıs 1918'de Mümin oğlu Mehmed'in kızı öldürülmüştür. Olayın faili olarak Luluoğlu Şaban yakalanmıştır. Yapılan soruşturmada olaya karıştıkları tespit edilen Ahmed oğlu Yunus ile arkadaşları Ahmed ve Şâkir isimli şahıslar da yakalanarak adliyeye sevk edildikleri Akçaabat Kaymakamlığı'nın 1 Haziran 1918 tarihli telgrafi ile bildirilmiştir.⁴⁵

Ağrit (Ağılı) köyünde 15 Mayıs 1918'de Zavarıoğlu Hüseyin'in evi tanınmayan on kişi tarafından basılmış ve baskında silah dahi kullanılmıştır. Olay, gece saat 3,30 civarında meydana gelmiştir. Hâlbuki Ağrit köyü, Kalonya Karakolu mıntkasındadır. Akçaabat kaymakamlığı, 24 Mayıs 1918 tarihli tahriratı ile evi basanların kılık-kiyafetlerinden, hareketlerinden Maçkalı olabileceklerini bildirmiştir. Bu nedenle Maçka Jandarma Komutanlığına bilgi verilmiştir.⁴⁶

İskefiye (Çarşıbaşı) tarafında Savaruksa (Yavuz) köyünde Şurayoğulları'ndan Mustafa katledilmiştir. Olayın failleri Kocamanoğlu Mehmed, Hasan oğlu Şâkir, Mahmud oğlu Halim'dir. Suçlulardan Kocamanoğlu Mehmed yakalanmış, adliyeye teslim edilmiştir. Jandarma Alay Komutanlığı'nın olaya dair 23 Mayıs 1918 tarihli müzekkeresi vardır.⁴⁷

Çal köyünde ise 10 Haziran 1918'de gündüz vakti Karakelleoğlu Kahraman Çavuş, aralarında süregelen bir ev meselesinden dolayı Samastioğlu Kâtip tarafından balta ile öldürülmüştür. Suçlu Kâtip yakalanarak adliyeye teslim edilmiştir.⁴⁸

Akçaabat'ta bir de firar olayı meydana gelmiştir. Cinayetle suçlanan 7 kişi, mahkeme görülmek üzere Trabzon'a sevk edilmişlerdir. Bu şahısları Akçaabat

³⁸ BOA, DH.EUM.MTK, nr. 26/27.

³⁹ Başbakanlık Osmanlı Arşivi Dâhiliye Nezâreti Mebani-i Emriye Hapishaneler Müdüriyeti Evrakı (BOA, DH.MB. HPS), nr. 39/3. Haklarında ihzar müzekkeresi çıkan sanıkların yakalandığı 25 Haziran 1330'da (8 Temmuz 1914) Trabzon vilayetinden Dâhiliye Nezâreti'ne bildirilmiştir.

⁴⁰ BOA, DH.EUM.MTK, nr. 50/4

⁴¹ Başbakanlık Osmanlı Arşivi Dâhiliye Nezâreti Emniyet-i Umumiye Takibat-ı Adliye kalemî (BOA, DH.EUM.ADL), nr. 43/59, lef: 4.

⁴² BOA, DH.EUM.ADL, nr. 43/59, lef: 4.

⁴³ BOA, DH.EUM.ADL, nr. 43/59, lef: 3.

⁴⁴ BOA, DH.EUM.ADL, nr. 43/59, lef: 3.

⁴⁵ BOA, DH.EUM.ADL, nr. 43/59, lef: 3.

⁴⁶ BOA, DH.EUM.ADL, nr. 43/59, lef: 3.

⁴⁷ BOA, DH.EUM.ADL, nr. 43/59, lef: 2.

⁴⁸ BOA, DH.EUM.ADL, nr. 43/59, lef: 2.

bat garnizonu teslim almıştır. Sanıklar, Yusuf oğlu Mehmed'in nöbetinde uyumasından yararlanarak tutuldukları odadan firar etmişlerdir. Olayla ilgili olarak Jandarma Alay Komutanlığı'nın 5/6 Eylül 1918 tarihli müzekkeresi bulunmaktadır.⁴⁹

Bir diğer olay da gece devriyesine silah atılmasıdır. Devriyeye silah atanların yakalanmasına giden Haçka takım müfrezesinin "*dur emrine*" uymayarak silahla karşılık vermeye cüret edilmiştir. Müsademe sırasında Visera köyünden Salim oğlu Hasan yaralı olarak ele geçirilmiştir. Jandarma Alay Komutanlığı, olayla ilgili olarak 1/2 Temmuz 1918 günü müzekkere tanzim etmiştir.⁵⁰

Haçka köyünde de bir arpa hırsızlığı kaydedilmiştir. Haçkalı Civelekoğulları'ndan İsmail oğlu Hasan'ın, İhtemana (Gökçeler) köyünden Nametoğlu Hasan'ın tarlasından geceleyin arpa çaldığı iddia edilmiştir. Olayın suçlusu olarak Hasan'ın oğlu Mustafa yakalanmıştır. Akçaabat kaymakamlığının buna dair 15 ve 19 Temmuz 1918 tarihlerinde iki kut'a tahrirati vardır.⁵¹

Cayara (Akdamar) köyünde de Malküsoğlu Raif öldürülmüştür. Suçlular aynı köyden Karavelioğlu'ndan Asım'ın oğulları Hasan ve Osman'dır. Olayla ilgili olduğu anlaşılan amcazâdeleri İlyas da tutuklanmıştır. Kaymakamlığın olaya dair 29 Temmuz 1918 tarihli telgrafı vardır.⁵²

22 Ağustos 1876'dan 4 Eylül 1880 tarihine kadar Trabzon vilayeti dâhilinde cinayetle ilgili istatistiğe göre 67 cinayetin 11'i (%16.41) Akçaabat'ta meydana gelmiştir.⁵³ Komşu yerleşim yerleri ile kıyaslandığında 20 Şaban 1320 (14 Temmuz 1914) tarihli belgeye göre Akçaabat'ta bir olay olduğu kayıtlı iken bu sayının Of, Sürmene, Vakfikebir, Tirebolu, Hopa'da iki; Atina'da (Pazar) beş; Lazistan Sancağı'nda ise yedi olduğu anlaşılır.⁵⁴ 1853-1918 yılları arasında meydana gelen adli olaylara bakıldığında 33 sayı ile cinayetin ilk sırada yer aldığı, bunu 7 sayı ile yaralamanın takip ettiği anlaşılır. Diğer suç çeşitlerinin ise serserilik, kaçakçılık, adam dövme, ev basma gibi sosyal olaylar olduğu gözlenir. Suç aletleri ise tüfek ve baltadır.

Netice olarak bu adli olaylar, aynı zamanda birer toplumsal göstergiyi de yansıtır. Bunlar basit birer hadise olmasının ötesinde Akçaabat tarihinin bilinmeyen yönlerini ortaya koymaları bakımından da dikkat çeker. Ayrıca o dönemdeki sosyal davranışlar açısından son derece değerli bilgiler verir. Bugüne uzanan çizgide mahalli hayatın dinamiklerini anlamak, ancak tarihin bize sağladığı bu gibi bilgilerle mümkündür.

⁴⁹ BOA, DH.EUM.ADL, nr. 43/59, lef: 2.

⁵⁰ BOA, DH.EUM.ADL, nr. 43/59, lef: 1.

⁵¹ BOA, DH.EUM.ADL, nr. 43/59, lef: 1.

⁵² BOA, DH.EUM.ADL, nr. 43/59, lef: 1.

⁵³ Başbakanlık Osmanlı Arşivi Yıldız Perakende Evrakı Umumi (BOA, Y.PRK.UJM), nr. 2/40.

⁵⁴ BOA, DH. MB. HPS. nr. 39/3.